

Nr 344.

Av herrar **Skoglund** i Umeå och **Jansson** i Kalix, om utredning av vissa spörsmål i fråga om den svenska statistiken.

Vårt land kan uppvisa mycket förnämliga statistiska traditioner. Den svenska befolkningsstatistiken redovisar exempelvis obrutna serier ända tillbaka till år 1749 och kan sålunda nästa år fira sitt 200-årsjubileum. Jämfört med andra länder står statistiken i Sverige allttjämt på en hög nivå.

Under senare tider ha emellertid vissa brister hos den svenska statistiken börjat bli allt mera påtagliga. Det vill synas som om det statistiska arbetet i åtskilliga hänseenden stelnat i en gång givna former i stället för att anpassas efter utvecklingens krav. Dessa brister ge sig särskilt till känna däri, att vissa delar av samhällslivet inte alls eller endast högst ofullständigt belysas av statistiska uppgifter. Icke minst gäller detta det ekonomiska livet, vilket särskilt tydligt framgår vid ett studium av den »Diskussion av problemet om den samhällsekonomiska balansen under 1948», vilken såsom ett bihang åtföljer bilaga 1 till 1948 års statsverksproposition. På grund av bristen på statistiska uppgifter är det utomordentligt svårt, ja delvis rent av omöjligt att erhålla en någorlunda god grundval för uppställandet av en tillförlitlig nationalbudget. Under en period, då det ekonomiska livet i så hög grad som för närvarande kräver planläggning och dirigerings, är detta givetvis en allvarlig olägenhet.

Vissa förbättringar av den svenska statistiken ha i olika andra sammanhang nyligen aktualiserats. Sålunda är arbetsmarknadsstatistiken för närvarande föremål för utredning. Vidare ha riksdagens revisorer i sin senast avgivna berättelse behandlat en del hithörande problem och därvid särskilt uppehållit sig vid åtgärder, som skulle kunna leda till att statistiken bleve snabbare. Dylika åtgärder komma emellertid inte att kunna ha mer än begränsad verkan, vartill kommer att vissa brister hos statistiken ej alls synas ha aktualiserats. För nationalbudgetsberäkningarna skulle det sålunda vara av den största betydelse att äga kunskap om konsumtionens aktuella utveckling, vilket nu helt saknas. De siffermässiga kunskapen om näringslivet och dess utveckling är vidare synnerligen ofullständig; sålunda har endast en företagsräkning ägt rum i Sverige, och eftersom den avsåg år 1931, äro dess uppgifter nu helt inaktuella. Uppgifterna om den industriella produktionen och om lagerhållningen äro ofullständiga och framför allt långsamma.

En utvidgning av statistiken till nya områden kan givetvis inte genomföras utan ökade kostnader. Nödvändigheten att iaktta sträng återhållsamhet, när det gäller statliga utgifter, torde under den närmare framtiden förhindra genomförandet av andra utvidgningar än de oundgängligen nödvändiga. Emellertid torde även mycket stå att vinna genom en förbättrad organisation av det statistiska arbetet. I varje fall bör föreligga en plan, enligt vilken statistiken skall kunna utbyggas efter hand som de finansiella resurserna medge detta.

Statistiken är i Sverige mera decentraliserad än i de flesta andra länder. Det innebär uppenbarligen en fördel för de olika ämbetsverken att själva äga tillgång till statistiska avdelningar, inom vilka arbetet kan organiseras på ett med hänsyn till olika aktuella frågeställningar fruktbringande sätt. Därigenom förhindras den isolering mellan statistiken och de uppgifter den skall tjäna, som ofta lär kunna iakttagas i länder med en mera centraliserad statistisk organisation.

Åtskilliga statistikgrenar höra emellertid inte naturligt hemma någonstans men ha dock på grund av den ena eller andra omständigheten kommit att bli placerade hos det ena eller andra ämbetsverket, vilket lett till en onödigt stor splittring. Särskilt gäller detta den ekonomiska statistiken och socialstatistiken, vilka båda grenar av statistiken äro splittrade på ett sätt, som inte gärna kan vara ändamålsenligt. Särskilt när det gäller dessa statistikgrenar är något slag av sammanhållande organ i hög grad av behovet påkallat.

Frågan om en förändrad organisation av den svenska statistiken har varit aktuell vid åtskilliga tillfällen under de senaste årtiondena. Senast framlade besparingsberedningens statistikkommitté år 1942 ett betänkande (SOU 1943: 28), vari bl. a. föreslogs inrättandet av ett s. k. statistikkollegium, som skulle ha till uppgift att verka såsom ett sammanhållande organ för den statliga statistiken. Trots att remissyttrandena över detta betänkande genomgående lära ha varit gynnsamma, har förslaget aldrig lett till någon åtgärd.

Frågan om en förbättrad organisation av den svenska statistiken är emellertid så viktig, att den nu icke längre kan uppskjutas. Det kan på goda grunder antas, att det genom organisatoriska förändringar skulle vara möjligt att uppnå betydligt bättre resultat för de kostnader, som nu nedläggas på statistiskt arbete av olika slag. De tendenser till dubbelstatistik, som nu finnas, skulle därigenom kunna undvikas, erfarenheter från ett slag av statistik skulle lättare kunna nyttiggöras, när det gäller andra slag av statistik o. s. v.

En effektivisering av den statistiska organisationen och en utvidgning av statistiken till vissa nya områden behöver inte på det hela taget innebära, att uppgiftslämnarna bli mera betungade än för närvarande. Det klagas

ofta och säkerligen många gånger icke utan skäl över att myndigheter, enskilda och företag måste ägna alltför mycken tid åt att lämna statistiska uppgifter, som förefalla att vara till ringa eller ingen nytta. En bättre samordning av statistiken skulle i många fall kunna leda till att arbetet för uppgiftslämnarna förenklades, samtidigt som resultatet av det statistiska arbetet bleve mera värdefullt än för närvarande. Icke minst skulle därigenom kunna vinnas, att statistiken bleve snabbare. Mycket av motståndet mot statistiken bottnar säkerligen i att åtskilliga statistiska uppgifter framläggas så sent, att de inte kunna användas för besvarandet av aktuella frågeställningar.

Metoderna för insamling av statistiskt material skulle säkerligen i många fall vara i behov av en översyn. Särskilt må påpekas, att det i Amerika visat sig möjligt att snabbt erhålla statistiska uppgifter av stort värde för ett studium av den ekonomiska utvecklingen genom representativa undersökningar på mycket små material. Dylika utvägar torde även böra prövas i Sverige.

Ytterligare en fråga, som bör upptagas till behandling, är sättet för mångfaldigande av statistiska uppgifter. Den årliga statistiken, liksom flertalet större specialundersökningar, publiceras nu i regel i serien Sveriges officiella statistik, medan löpande statistik och smärre specialundersökningar företrädesvis offentliggöras i de båda tidskrifterna Sociala Meddelanden och Kommersiella Meddelanden. Serien Sveriges officiella statistik har icke genomgått någon allmän översyn sedan sin tillkomst 1911. Detta synes nu vara erforderligt, och därvid bör även undersökas, huruvida det sedvanliga tryckförfarandet i någon mån kan ersättas av andra metoder för mångfaldigande (rotaprinttryck etc.). Även frågan om en allmän statistik tidskrift synes nu böra bringas till en lösning.

Den ovan omnämnda utredningen av år 1942 innefattar en utförlig redogörelse för den svenska statistikens dåvarande organisation. De förändringar, som sedan dess ha inträffat, äro ej mera betydande, och det saknas följaktligen nu anledning att ånyo upptaga ett likartat utredningsarbete. Utredningen berörde däremot knappast frågan om en utbyggnad av statistiken till nya områden. Vad som nu behöver göras är därför i första hand följande:

- 1) upprättandet av en plan för ett successivt avhjälpande av de viktigaste bristerna i den svenska statistiken, särskilt på det ekonomiska området,

- 2) utarbetande av ett förslag till sådana organisatoriska åtgärder, som kunna vara ägnade att underlätta genomförandet av nyssnämnda plan.

Under hänvisning till det anförda få vi därför hemställa,

att riksdagen ville besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning av frågan om statistikens utveckling i ovan berörda hänseenden.

Stockholm den 24 januari 1948.

Gösta Skoglund.

Ivar Jansson,
Kalix.
